

Szilágyi Tibor ezredes:

KÖRNYEZET? BIZTONSÁG! A HONVÉDELMI MINISZTERIUM 2014–2020-AS IDŐSZAKI KÖRNYEZETI ÉS ENERGIAHATÉKONYSÁGI CÉLÚ, NEMZETI ÉS EURÓPAI UNIÓS TÁRSFINANSZÍROZÁSÚ FEJLESZTÉSEI

DOI: [10.35926/HSZ.2022.4.6](https://doi.org/10.35926/HSZ.2022.4.6)

ÖSSZEFOGLALÓ: A 2014–2020-as fejlesztési időszak során – a nemzeti fejlesztési célok eléréséhez aktívan hozzájárulva – a Honvédelmi Minisztérium az uniós források felhasználásakor olyan területek fejlesztésére összpontosított, ahol az uniós támogatás hozzáadott értéket teremt, hozzájárul a fenntartható fejlődéshez, illetve csökkenti a környezeti terhelést. Az ember és környezete viszonyát vizsgáló környezetbiztonság a biztonság egyre több dimenzióját köti össze, többszörözi egymásra gyakorolt hatásukat. A haderők mint a szűken értelmezett biztonság hagyományos letéteményesei közvetlenül érintetté válhatnak a biztonság egy viszonylag új elemének, a környezetbiztonságnak megteremtésében, illetve a fenntartására való céltudatos törekvésben.¹

KULCSSZAVAK: EU fejlesztési források, környezetbiztonság, Magyar Honvédség

A SZERZŐRŐL:

Szilágyi Tibor ezredes, vezető mentor, szakreferens (NKE HHK Felsőfokú Vezetőképző Intézet)

BEVEZETÉS

A védelmi szféra szervezetei, így a haderők sem függetleníthetik magukat a társadalmak egészének mindennapi életét alapjaiban befolyásoló, helyileg mérhető és érvényesülő, regionális és globális, civilizációs és természeti folyamatoktól és azok hatásaitól. Ilyen a klímaváltozás, az emberi fogyasztásra alkalmas és hozzáférhető ivóvíz mennyiségének, valamint a mezőgazdasági művelésre alkalmas termőföldterületek nagyságának csökkenése és az emberi populáció növekedésének felgyorsulása.

A nemzeti haderők, egy adott társadalom különleges célú és rendeltetésű alrendszereként, humán erőforrásukat és anyagi szükségletüket az adott társadalom reprodukciós és termelési képességei eredményeként nyerik. Bár társadalmi szerepüket és feladataikat ezek betöltésére és ellátására kialakított speciális szervezeti felépítésben, speciális eszközrendszerek és alkalmazási módok útján valósítják meg, a társadalom más alrendszereivel együtt viselik azokat a terheket, amelyek a fentebb említett civilizációs és természeti folyamatok eredőjeként érik őket.

¹ Mivel a tanulmány jogi jellegű szakszöveg, a területen alkalmazott és a vonatkozó dokumentumokban használt szakkifejezések írásmódján (pl. HM tárca) nem változtattunk – A szerk.

Ugyanakkor a társadalom alrendszerei nemcsak elszenvedik e folyamatok negatív hatásait, hanem eltérő mértékben ugyan, de hozzájárulnak kialakulásukhoz, vagy egyenesen okozzák, kiváltják azokat. Nincs ez másképp a haderővel sem. Felmerül a kérdés: a haderő képes-e saját humán erőforrásaival, különleges eszköz- és szervezeti rendszereivel, valamint speciális tudáspotenciáljával tevőlegesen hozzájárulni ahhoz az össztársadalmi szükséglethez és igényhez, hogy a fejlődést és a fennmaradást akadályozó civilizációs és természeti folyamatok kedvezőtlen hatásai mind helyileg, mind regionálisan és globálisan csökkenjenek, illetve hogy a negatív trendek megforduljanak?

A válasz a megújulási képességek célirányos, időbeni, hatékony és főleg sikeres kibontakozásában rejlik. A haderők általában, de különösen saját nemzeti fegyveres erőnk, a Magyar Honvédség a társadalommal együtt viseli a káros civilizációs és természeti folyamatok hatásait, a társadalom részeként pedig tesz is ellenük. A kialakított válaszai – hadfelszerelés-fejlesztés, művelési és anyagi szabványok kidolgozása és bevezetése – sajátosak, ugyanakkor jól illeszkednek az össztársadalmi válaszok rendszerébe.

Ehhez a látszólag alaprendeltetésén kívül eső feladathoz alapértelmezetten nemzeti forrásokat vesz igénybe, de egyre intenzívebb szövetségi és európai uniós beágyazódása révén – egyre inkább összehangolt céllal, ugyanakkor eltérő nagyságrendben – használhat fel NATO- és EU-forrásokat, egyúttal képességeihez és lehetőségeihez mértén járul hozzá, két- és többoldalú, regionális (V4, V4+), valamint szövetségi és európai uniós kezdeményezések, programok és projektek megvalósításához.

Jelen tanulmány azt vizsgálja, hogy az EU 2014–2020-as fejlesztési időszaka során a HM környezeti és energiahatékonysági célú fejlesztései – miközben teljesítették az EU- és a vonatkozó nemzeti célokat – hozzájárultak-e egyúttal a környezetbiztonság növekedéséhez. A tanulmány összeállításánál alkalmazott fő kutatási módszer a tartalom-elemzés volt. A kutatási szakasz során nem történt elsődleges adatgyűjtés, a megállapítások és az eredmények a releváns könyvek, független tanulmányok és jogszabályok szekunder elemzésén alapulnak.

A HM TÁRCASZINTŰ EU-S FEJLESZTÉSI SZERVEZETI RENDSZER ÉS SZABÁLYOZÁSI KÖRNYEZET A 2014–2020-AS IDŐSZAK SORÁN

Az EU 2014–2020-as fejlesztési időszak során a HM tárca aktívan kivette a részét az EU-források felhasználására vonatkozó hazai stratégia-, program- és szabályozóalkotásból, aminek keretében a HM részt vett a Fejlesztéspolitikai Koordinációs Bizottság, a Partnerségi Megállapodás Monitoring Bizottság, valamint – többek között – a Környezeti és Energiahatékonysági Operatív Program Monitoring Bizottság munkájában.

A honvédelmi tárca a fejlesztési időszak során mindvégig törekedett a hazai fejlesztéspolitikai célokkal összeegyeztethető, kormányzati szintű érdeket képviselő – nem haderőfejlesztés (így például katasztrófavédelmi, egészségügyi, energiahatékonysági) jellegű – fejlesztések terén az EU-források minél szélesebb körű megszerzésére és hatékony felhasználására, ennek megfelelően a tárca környezeti és energiahatékonysági célú nemzeti, illetve EU-források² felhasználását célzó fejlesztési prioritásai az alábbiak voltak:

- energetikai hatékonysági fejlesztések;
- az MH katasztrófavédelmi beavatkozó- és katasztrófa-egészségügyi képességeinek fejlesztése;

² A 2014–2020-as fejlesztési időszak során a tanulmányban feldolgozott fejlesztési projektek társfinanszírozásának aránya (nemzeti/EU) 15/85 volt.

- környezetvédelmi (és ivóvízminőség-javító) fejlesztés;
- környezeti kármentesítés.

A HM az EU 2014–2020-as fejlesztési időszaka során folyamatosan arra törekedett, hogy a tárca EU-fejlesztéseket támogató szabályozói és intézményrendszere, valamint a projektek megvalósítása „szinkronban működjön” a vonatkozó nemzeti rendszerekkel (1. táblázat). Az erőfeszítések között kiemelten szerepelt a nemzeti szintű EU-s fejlesztési szabályozói környezet változásainak folyamatos figyelemmel kísérése, a változások szükséges mértékű és időbeni lekövetése a tárcaszintű, majd szervezeti szintű szabályozókban.³

E tevékenység eredményeképpen született meg és állta ki a fejlesztési időszak próbáját az EU-források felhasználásával megvalósuló HM fejlesztési projektek szabályozási alapját képező, a többszöri módosítást követően jelenleg is hatályban lévő 24/2014. (III. 31.) HM utasítás.⁴

A hatályos 24/2014. (III. 31.) HM utasítás:

- meghatározza az EU-s fejlesztési feladatok szakirányítási rendjét, melynek keretében a honvédelmi szervezetek a HM közigazgatási államtitkár (HM KÁT) szakirányításával látják el feladataikat, akinek a munkáját közvetlenül a HM Gazdasági Tervezési és Szabályozási Főosztály (HM GTSZF) támogatja, amely külső és belső koordináló és kapcsolattartó feladatokat lát el a tárcaközi és tárcaszintű szakmai tervezési és döntés-előkészítő mechanizmusok hatékony működése érdekében, valamint – az EU Programokat Tervező Osztály⁵ révén – javaslattevő, jelentő és a projektmenedzsment-szintű operatív feladatokat lát el;
- létrehozta az utasításban foglalt feladatok szakmai támogatását végző EU Forrás Koordinációs Szakértői Munkacsoportot (EU FKSZMCS), melynek tagjai mindazon honvédelmi szervezetek képviselői, melyek – tárcaszintű szakterületfelelősi és támogató, valamint kedvezményezett, végső kedvezményezett, konzorciumi tag, vagy szakmai együttműködő szerepkörben – részt vesznek, illetve vezetik az egyes fejlesztési projektek projektmenedzsment-szervezetét;
- meghatározza a fejlesztési projektek sikeres végrehajtása érdekében követendő együttműködési, javaslattevő és jelentési, valamint végrehajtási feladatokat;
- meghatározza, hogy – ha jogszabály másként nem rendelkezik – a projektmenedzsment létrehozása és tevékenységének szabályozása – a projektben érintett szervezeti körtől, a támogatási összeg nagyságától függően – közjogi szervezetszabályzó eszközzel vagy belső rendelkezésben történik, ennek megfelelően, az 50 millió forint támogatási összeg alatti projektek esetében a kedvezményezett szervezet vezetője intézkedésben, míg az 50 millió forintnál nagyobb támogatási összegben részesült projektek esetében HM KÁT–HVKF⁶ együttes intézkedésben valósul meg a projektmenedzsment-szervezet és a tagok feladatainak egyedi, a projekt jellegétől függő meghatározása.

³ Szilágyi Tibor: A Honvédelmi Minisztérium európai uniós forrásból megvalósuló fejlesztései: eredmények és tanulságok a 2014–2020-as fejlesztési időszakban, irányok és lehetőségek a 2021–2027-es tervezési időszak során – 2019. In: Pohl Árpád (szerk.): Biztonság és honvédelem. Ludovika Egyetemi Kiadó, Budapest, 2020, 827–843.

⁴ 24/2014. (III. 31.) HM utasítás az Európai Unió 2014–2020-as programozási időszak forrásainak tárcaszintű tervezésével és felhasználásával kapcsolatos feladatok végrehajtásáról. Jogtár. <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A14U0024.HM&txtreferrer=00000003.txt> (Letöltés időpontja: 2022. 02. 08.)

⁵ Jelenleg HM GTSZF EU Forrás Tervező Osztály.

⁶ 2019. január 1-jétől HM KÁT–MHPK együttes intézkedés.

A tárcaszintű szabályzói rendszer létrehozását követően kiépült az EU-források felhasználását tárcaszinten koordináló szervezeti rendszer is, élén a szakirányítási feladatokat ellátó HM közigazgatási államtitkárral, benne a 24/2014. (III. 31.) HM utasításban foglalt feladatok támogatását végző, döntés-előkészítő és javaslattevő hatáskörrel bíró EU Forrás Koordinációs Szakértői Munkacsoporttal, a szükség esetén összehívandó Projekt Irányító Bizottsággal, az egyes fejlesztési projektek megvalósítását vezető projektmenedzsment-szervezetekkel, végül, de nem utolsósorban a kedvezményezett honvédelmi szervezetekkel.

A HM a tárcaszintű EU-s fejlesztési célok megvalósítása érdekében aktív együttműködést alakított ki és tartott fenn mindazon tárminisztériumokkal, amelyek nemzeti szintű szabályzói, koordinációs, irányító hatósági, illetve szakpolitikai felelősi feladatokról látnak el az EU-s fejlesztési források felhasználása terén.⁷

Az előbbieken főbb elemeiben felsorolt nemzeti és tárcaszintű szabályzói és intézményrendszerek, valamint az intenzíven működtetett tárcaközi és tárcaszintű együttműködési és koordinációs mechanizmus – a honvédelmi szervezetek szemszögéből nézve – mind azt szolgálják, hogy rugalmas támogatói környezetet biztosítva minél gördülékenyebben valósulhassanak meg az EU-s fejlesztési projektek.⁸

1. táblázat *A nemzeti EU-s fejlesztési szabályozási környezet és intézményi rendszer leképezése a HM tárca és a honvédelmi szervezetek szintjén (Szerkesztette a szerző)*

EU-s fejlesztések nemzeti szabályzói és intézményi rendszere	A nemzeti rendszer HM tárcaszintű leképezése
272/2014. (XI. 5.) Korm. rendelet ⁹	24/2014. (III. 31.) HM utasítás
Stratégiai és Családügyi Kabinet (SCsK)	Projekt Irányító Bizottság (PIB)
Kiemelt Projekt Támogatási Felhívás	HM KÁT–HVKF együttes intézkedés ¹⁰
Operatív Program Éves Fejlesztési Keret (ÉFK)	HM EU Fejlesztési Terv (EU FT)
Fejlesztéspolitikai Koordinációs Bizottság (FKB)	EU Forrás Koordinációs Szakértői Munkacsoport
Irányító Hatóság (IH)	Projektmenedzsment Szervezet

⁷ A HM tárca aktív együttműködő/érdekérvényesítő tevékenységének jó példája, hogy – hivatkozva a 2011. évi CXIII. törvény (Hv. tv.) 36. § (2) a) pontjában, valamint 2011. évi CXXVIII. törvény (Kv. tv.) 2. § (1) bekezdésében foglaltakra – a katasztrófavédelmi feladatokban közreműködőként részt vevő Magyar Honvédség szervezetei is potenciális kedvezményezettjei lettek a Környezeti és Energiahatékonysági Operatív Program a lakosság személy- és vagyonbiztonságának növelése érdekében magasabb minőségű katasztrófavédelem célra dedikált fejlesztési forrásainak.

⁸ Szilágyi Tibor: A Honvédelmi Minisztérium európai uniós forrásból megvalósuló fejlesztései a 2014–2020-as fejlesztési időszak első öt évében. Honvédségi Szemle, 2019/3., 34. http://real.mtak.hu/125205/1/HSZ_2019_147_3_Szilagy_i_Tibor.pdf (Letöltés időpontja: 2022. 02. 08.)

⁹ 272/2014. (XI. 5.) Korm. rendelet a 2014–2020 programozási időszakban az egyes európai uniós alapokból származó támogatások felhasználásának rendjéről. <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1400272.kor> (Letöltés időpontja: 2022. 02. 08.)

¹⁰ Belső rendelkezés, amelyet a HM közigazgatási államtitkár és a Honvéd Vezérkar főnöke (2019. január 1-jétől a Magyar Honvédség parancsnoka) együttesen adott ki, és amelyben szabályozta mindazon szervezeti és végrehajtási kérdéseket, amelyek a projektmenedzsment szintjén nem voltak szabályozhatók. Így volt biztosítható, hogy a projekt végrehajtásában érintett HM szervek és szervezetek, valamint a Magyar Honvédség érintett szervezeti egységek szabályozás alapján vegyenek részt a fejlesztési projekt megvalósításában.

A HM TÁRCASZINTŰ PROJEKTGENERÁLÁS FOLYAMATA, VALAMINT A PROJEKTEK LEFOLYTATÁSÁNAK MENETE

A nemzeti és a HM tárcaszintű szabályozói környezet és intézményrendszer főbb szintjeinek és döntési pontjainak sematikus bemutatását és összevetését követően szót kell ejteni a HM projektgenerálási folyamatáról (2. táblázat), melynek eredményeképpen áll össze és újul meg évente – a gördülő tervezés módszertanát követve – az EU Fejlesztési Terv (EU FT), amelynek összeállítását és gondozását a 24/2014. (III. 31.) HM utasítás rendeli el.

Az EU FT a honvédelmi szervezetek részéről felmerülő projektötleteket magában foglaló médium, „élő” tervezési dokumentum, amely az operatív programok (OP) és prioritásaik szerinti strukturált rendben, a fontosságukra és a tervezett megvalósításra vonatkozó prioritási sorrendben tünteti fel a honvédelmi szervezetek EU-forrásokból megvalósításra tervezett fejlesztési igényeit. A projektötleteket – a projektgenerálási folyamat végén – az EU FKSZMCS keretein belül egyeztetik, majd a HM GTSZF által, a HM KÁT részére jóváhagyják, ezután terjesztik fel őket.

A nemzeti szinten megvalósuló gördülő tervezés metodikáját követve¹¹ a mindenkori EU FT és az operatív programok hatályos éves fejlesztési keretei (ÉFK) képezik azt az objektív alapot, melyen nyugodva a fejlesztés szükségessége (1), az ÉFK-ban megítélt vagy standard felhívásban meghirdetett támogatási forrás nagysága (2) és az előkészítésre rendelkezésre álló idő (3) „háromszöge” biztosította keretek mentén megy végbe a tárcaszintű projektgenerálási folyamat.

2. táblázat A HM tárca 2016. évi projektgenerálási folyamata a 2014–2020-as időszak KEHOP-projektjei¹² esetében (Szerkesztette a szerző)

Végrehajtás módja	Fejlesztési irány	Szakterületi felelős	Eredmény
A 2015. évi éves fejlesztési keretekben még nem szereplő projektötletek, valamint a projektjavaslatok szakmai felülvizsgálata a kijelölt szakterületi felelős HM-/MH- szerv/ szervezet vezetésével	Igényjogosult kör egészségügyi ellátási feltételeinek fejlesztése	MH Egészségügyi Központ	Pontosított EU FT, projektjavaslatok a 2016–2018 időszakra vonatkozóan, projektötletek 2022-ig
	Energiahatékonyasági fejlesztések	HM Védelemgazdasági Hivatal	
	Az MH katasztrófavédelmi beavatkozó-képességének fejlesztése	HM Tervezési és Koordinációs Főosztály	
	Környezetvédelmi (és ivóvízminőség-javító) fejlesztés, környezeti kármentesítés	HM Védelemgazdasági Hivatal	

¹¹ A 272/2014. (XI. 5.) Korm. rendeletben meghatározottak alapján az operatív programok ÉFK-it minden évben újra összeállították, majd a kormány részéről jóváhagyják. A kormányrendelet módosításával az első ízben 2015–2016-ban jóváhagyott ÉFK-kat a gördülő tervezés módszerét követve évente legfeljebb négy ízben módosítja a kormány/SCsK, de teljesen új dokumentumot az irányító hatóságok nem állítanak össze.

¹² KEHOP: Környezeti és Energiahatékonyasági Operatív Program.

Az ÉFK-k megjelenését követően – amikor a kiemelt eljárásrendű projektek esetében a kedvezményezettként megjelölt honvédelmi szervezet megtudhatja a megítélt támogatás összegét, a támogatási felhívás megjelenésének tervezett időpontját, valamint a fejlesztés megvalósítására adott időkeretet – a honvédelmi szervezet kezdeményezi az EU FKSZMCS összehívását.

A munkacsoport a kezdeményező javaslatát figyelembe véve javaslatot tesz a HM KÁT részére a leendő fejlesztési projekt projektmenedzserének személyére, valamint a projektmenedzsment-szervezet összetételére.

A HM KÁT jóváhagyó döntését követően a kijelölt projektmenedzser felkéri a projektben részt vevő honvédelmi szervezeteket a projektmenedzsment-tagok¹³ és a projekt résztvevőinek kijelölésére.

A projektmenedzsment-szervezet a megalakulását követően elkezd a projekt megvalósítását és az egyes feladatokat részletesen szabályzó HM KÁT–MHPK (HVKF) együttes intézkedés tervezetének összeállítását annak érdekében, hogy a támogatási felhívás megjelenésekor rendelkezésre állhasson az a szabályzó, amely minden érintett szervezet és személy feladatait meghatározza.

Az adott fejlesztés megvalósítására szolgáló támogatási felhívás megjelenését követően a projektmenedzsment megkezdi a támogatási kérelem és az előírt tervezési dokumentáció tervezetének összeállítását, így a benyújtás időpontjára rendelkezésre áll az a kezdeti dokumentációcsomag, mely alapján az irányító hatóság (IH) – esetleges hiánypótlást követően – meghozhatja a támogatói döntést.

A támogatói döntést követően elkezdődhet a (köz)beszerzési eljárás(ok) megindításához¹⁴ és a projekt jellegétől függő hatósági, szakhatósági engedélyek megszerzéséhez szükséges tervek és dokumentáció összeállítása, majd benyújtása.

A sikeres (köz)beszerzési eljárások lefolytatását és az előírt engedélyek beszerzését követően megindulhat a projekt végrehajtása. A végrehajtási szakaszra főszabály szerint két év áll rendelkezésre, de építés-beruházási, kutatás-fejlesztési és környezeti kármentesítési projektek esetén a megvalósítás időtartama 3–5 év is lehet.¹⁵

A projekt megvalósítását – amelyet az irányító hatóság által levezetett sikeres helyszíni és pénzügyi záróellenőrzés időpontja jelent – követően kezdődik a projekt fenntartási időszaka, amely a projekt jellegétől függően 3–5 évig terjedhet. Ebben az időszakban a kedvezményezett szervezetnek a fejlesztési célokban meghatározott rendeltetésnek megfelelően kell használnia a fejlesztés eredményét, évente jelentést kell benyújtania az irányító hatóság felé,

¹³ A 24/2014. (III. 31.) HM utasítás a projektmenedzseren túl a kedvezményezett szervezet képviselőjét, projektkoordinátort (HM GTSZF), pénzügyi koordinátort (HM GTSZF), beszerzési koordinátort (HM GTSZF), projekt-adminisztrátort (kedvezményezett), valamint sajtó- és nyilvánosságért felelős referenst ír elő kötelezően. Ezen túlmenően a felelős akkreditált közbeszerzési szaktanácsadói (FAKSZ) tevékenységről szóló 14/2016. (V. 25.) MvM rendelet kötelezően előírja FAKSZ alkalmazását az EU-s támogatási források felhasználásával lefolytatásra kerülő beszerzési eljárások előkészítésére és lefolytatására. 14/2016. (V. 25.) MvM rendelet a felelős akkreditált közbeszerzési szaktanácsadói tevékenységről. Jogtár. <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A1600014.MVM&timeshift=20160625&txrefere=00000001.txt> (Letöltés időpontja: 2022. 02. 11.)

¹⁴ Bár a kedvezményezett honvédelmi szervezetek óvatosan bánnak a feltételes (köz)beszerzési eljárások lefolytatásával, számos projekt esetében bizonyítást nyert, hogy különösen a kiemelt eljárásrendű, összetett fejlesztést megvalósító, több (köz)beszerzési eljárást magában foglaló projektek esetében ennek az eljárásrendnek a választása meggyorsíthatja a projekt végrehajtását – és így időt takarít meg – a megvalósítási fázis esetleges problémái megoldásához.

¹⁵ A tapasztalatok azt mutatják, hogy a százezer/milliárdos nagyságrendű eszközbeszerzések és felújítások útján megvalósuló kiemelt katasztrófavédelmi projektekre sem volt elég a két év.

és az időszak lezárultáig készen kell állnia a projekt helyszínének és a fejlesztés tárgyának, valamint a keletkezett dokumentációnak akár előzetesen be nem jelentett irányító hatósági ellenőrzésére is.¹⁶

A HM TÁRCA 2014–2020 IDŐSZAKI KEHOP-KERETBŐL TÁMOGATOTT EU-S FEJLESZTÉSI PROJEKTJEI¹⁷

Magyarország kormánya – így a Honvédelmi Minisztérium is – kiemelt figyelmet szentel az Európai Unió és Magyarország költségvetése társfinanszírozásában rendelkezésre álló fejlesztési források minél hatékonyabb felhasználására.

A nemzeti fejlesztési célok megvalósításához tevőlegesen hozzájárulva a HM az uniós források felhasználása során olyan területek fejlesztésére összpontosít, ahol az uniós támogatás hozzáadott értéket teremt, minőségileg javítja a munkavállalók munkafeltételeit, hozzájárul a fenntartható fejlődéshez, csökkenti a környezeti terhelést, különös tekintettel az energiahatékonysági, a környezeti kármentesítési, az ivóvízminőség-javítási, illetve a katasztrófavédelmi és katasztrófa-egészségügyi fejlesztésekre.¹⁸

A HM tárca az EU 2014–2020-as fejlesztési időszaka során az előbbieken felsorolt fejlesztési területeken ez idáig 25,848 milliárd forint¹⁹ fejlesztési forrást használt fel, vagy felhasználását kezdte meg.

I. A honvédelmi szervezetek által megvalósított, illetve a folyamatban lévő energiahatékonysági tárgyú projektek:

- KEHOP 5.2.1/15-2015-00005: Épületenergetikai korszerűsítés az MH Egészségügyi Központ – Honvédkórházban. A projektben az épületek homlokzati és tetőszigetelése, a nyílászárók újra cserélése volt a feladat (megvalósult).
- KEHOP-5.2.2/16-2016-00001: A HM épületeinek energetikai fejlesztése. A projektben az épületek homlokzati és tetőszigetelése, a nyílászárók újra cserélése, valamint háztartási méretű fotovoltaikus rendszerek kiépítése a feladat (megvalósítás folyamatban).
- KEHOP-5.2.10-16-2018-00175: A HM VGH vagyonkezelésében lévő, Budapest Kassák Lajos utcai nőtlen szálló épületenergetikai fejlesztése. A projektben az épület homlokzati és tetőszigetelése, a nyílászárók újra cserélése, valamint háztartási méretű fotovoltaikus rendszer kiépítése a feladat (megvalósítás folyamatban).
- KEHOP-5.2.10-16-2018-00176: A HM VGH vagyonkezelésében lévő, Budapest Tüzér utcai nőtlen szálló épületenergetikai fejlesztése. A projektben az épület homlokzati és tetőszigetelése, a nyílászárók újra cserélése, valamint háztartási méretű fotovoltaikus rendszer kiépítése a feladat (megvalósítás folyamatban).
- KEHOP-5.2.10-16-2018-00177: A HM vagyonkezelésében lévő, Szolnok Szigliget utcai nőtlen szálló energetikai fejlesztése. A projekt legfontosabb céljai között szerepelt a villamosenergia-felhasználás egy részének megújuló energiaforrással történő kiváltása, ezáltal pedig korszerű energetikai paraméterek elérése; az épület hőveszteségének csökkentése a korszerű nyílászárók beépítésével és a homlokzat, valamint a tető hőszigetelésével (megvalósult, fenntartási szakaszban).

¹⁶ Szilágyi (2020): i. m. 832.

¹⁷ 2021. december 31-i állapot szerint; a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat KEHOP fejlesztési projektjei nélkül.

¹⁸ Szilágyi (2019): i. m. 37.

¹⁹ A HM Gazdasági Tervezési és Szabályozási Főosztály által szolgáltatott projektadatok alapján összesítve.

- KEHOP-5.2.10-16-2018-00178: A HM VGH vagyonekezelésében lévő, Székesfehérvár Erzsébet utcai nőtlen szálló épületenergetikai fejlesztése. A projektben az épület homlokzati és tetőszigetelése, a nyílászárók újra cserélése, valamint háztartási méretű fotovoltaikus rendszer kiépítése a feladat (megvalósítás folyamatban).
  - KEHOP-5.2.11-16-2017-00129: A HM VGH pályázata napenergia-alapú villamosenergia-termelés kiépítésére az ország területén, 13 helyszínen. A fejlesztés során megújuló energiaforrás alapú villamosenergia-termelő rendszerek épülnek ki, ezzel végeredményben csökkentve a CO₂-kibocsátást (megvalósítás folyamatban).
  - KEHOP-5.2.11.-16-2017-0185: A HM VGH projektje fotovoltaikus kiserőművek telepítésére további három helyszínen. A projekt hozzájárul a villamosenergia-felhasználás egy részének megújuló energiaforrással történő kiváltásához. A három helyszínen megvalósuló beruházással 500 kW összteljesítményű kiserőmű létesül (a kivitelezési feladatok lezárultak).
- II. A HM tárca megvalósult, illetve folyamatban lévő katasztrófavédelmi és katasztrófaegészségügyi tárgyú projektjei:
- KEHOP-1.6.0-15-2016-00003: A Magyar Honvédség katasztrófavédelemmel összefüggő beavatkozási képességének fejlesztése. A projekt célja az MH katasztrófavédelmi képességeinek fejlesztése eszközök beszerzésével, felújításával. (megvalósult, fenntartási szakaszban).
  - KEHOP-1.6.0-15-2016-00006: Az MH Egészségügyi Központ katasztrófa-egészségügyi képességének fejlesztése. A projekt célja az MH katasztrófa-egészségügyi beavatkozóképességének fejlesztése eszközbeszerzéssel (megvalósult, zárás alatt).
  - KEHOP-1.6.0-15-2018-00026: Az MH katasztrófa-egészségügyi beavatkozóképességét támogató *reach back* stacioner labor kialakítása. A projekt célja az MH katasztrófa-egészségügyi beavatkozóképességét támogató mobil laboratóriumi képesség fejlesztése és a kapcsolódó stacioner képességek kialakítása (megvalósítás folyamatban).
  - KEHOP-1.6.0-15-2018-000027: Az MH katasztrófavédelemmel összefüggő beavatkozási képességének fejlesztése, II. ütem. A projekt célja az MH katasztrófavédelmi képességeinek fejlesztése eszközök beszerzésével, felújításával (megvalósítás folyamatban).
  - KEHOP-1.6.0-15-2021-0002: Az MH katasztrófavédelemmel összefüggő beavatkozási képességének fejlesztése, III. ütem. A projekt célja az MH katasztrófavédelmi képességeinek fejlesztése eszközök beszerzésével, felújításával (támogatási szerződéssel rendelkezik, a beszerzési eljárások folyamatban).
- III. A HM tárca folyamatban lévő környezeti kármentesítés tárgyú projektjei:
- KEHOP-3.3.0-15-2017-00004: Taszár repülőtér 'A' és 'B' jelű üzemanyagtelepek környezeti kármentesítése (megvalósítás folyamatban).
  - KEHOP-3.3.0-15-2017-00005: Mezőkövesd üzemanyagbázis környezeti kármentesítése (megvalósítás folyamatban).
  - KEHOP-3.3.0-15-2019-0009: Kaposvár Hadkiegészítő Parancsnokság háztartási tüzelőolaj-telepének környezeti kármentesítése (megvalósítás folyamatban).
  - KEHOP-3.3.1-16-2016-0001: Az MH Ócsa üzemanyagraktár területén feltárt szénhidrogén-szennyezetttség kármentesítése (megvalósítás folyamatban).
- IV. A HM tárca folyamatban lévő ivóvízminőség-javítás tárgyú projektje:
- KEHOP-2.1.2-15-2017-00017: A Szentés városi Damjanich János Laktanya és Erdőbénye objektum ivóvízminőség-javító projektje. A fejlesztés célja ivóvízminőség-javítás ivóvízkezelési technológiák fejlesztésével (megvalósítás folyamatban).

A HM tárca számára számos tanulsággal szolgált a 2014–2020 közötti fejlesztési időszak, különös tekintettel a fejlesztési források megszerzése és felhasználása terén. Nemzeti szinten – az EU-s fejlesztési források maximális felhasználása érdekében – a támogatási felhívások meghirdetése 2017. március végéig lényegében befejeződött.²⁰ A 2018. évi fejlesztéspolitikai célkitűzésekben megfogalmazottak szerint 2018. december 31-ig az intézményrendszer a támogatói döntéseket 107%-ban meghozta. Mindez azt jelentette, hogy a teljes időszakra biztosított és tervezhető EU-s fejlesztési források elfogytak, a nemzeti intézményrendszernek a források meghirdetésére és odaítélésére vonatkozó feladatai befejeződtek.

A vizsgált fejlesztési időszak tapasztalatai ugyanakkor megmutatták, hogy vannak olyan fejlesztési projektek, melyek nem indulnak el, vagy valamely oknál fogva nem fejeződnek be, vagy ellehetetlenül a végrehajtásuk, és forrásaikat az intézményrendszer részére visszafizetik. E sikertelen fejlesztések forrásai terhére a már kimerült konstrukciók keretei újra feltölthetőek, vagy – az eredeti fejlesztési célokkal megegyező célú – új támogatási felhívások írhatók ki, ezáltal teremtve lehetőséget egyrészt az ún. várólistán lévő pályázók számára fejlesztéseik megvalósítására, másrészt az új pályázók részére támogatási kérelmeik benyújtására.

Növelte a fejlesztéseket lebonyolító intézményrendszer mozgásterét a forint/euro árfolyamának időszak elején számított és a valós árfolyam különbségéből adódó bevétel. Mivel az Európai Bizottság a benyújtott számlák ellenében euróban teljesíti a fejlesztési kifizetéseket a magyar állam felé, de a hazai fejlesztők a költségvetés által megelőlegezett forraltalapot támogatásokat használják fel, és forintban is számolnak el, így az árfolyam-különbözetből adódó bevétel terhére a költségvetés – így a fejlesztési intézményrendszer – pótlólagos forrásokhoz jut, amelyekből további felhívások jelentethetők meg, végső soron ezzel is növelve a megvalósítható fejlesztések számát.

További rugalmas lehetőségeket biztosított az intézményrendszer számára az a bevétel, amely a 2007–2013 közötti időszak visszatérítendő támogatásainak tervezhető visszafizetéseiből származott. Ezeket a befolyó forrásokat az állam új fejlesztések megvalósítására fordíthatta, akár az EU-s, akár az ezeket támogató nemzeti fejlesztési célok elérése érdekében.

A HM tárca további EU-s fejlesztési forrásokhoz jutásának esélyeit illetően a fejlesztési időszak során – a fentiek ellenére – nem volt ok a túlzott optimizmusra. A kormány már az EU 2014–2020-as fejlesztési időszakának előkészítése során céljaul tűzte ki, hogy a támogatási források legalább 60%-át a gazdaság fejlesztésére, ezen belül is hangsúlyosan a termelőtevékenységet folytató kis- és középvállalkozások termelési kapacitásainak, K+F-tevékenységének és piacra jutásuk esélyeinek növelésére fordítja. A kormányzat az ígéreteihez híven csak a GINOP-on²¹ belül megvalósult fejlesztésekhez 2700 milliárd forint forrást rendelt visszatérítendő²² (VT) és vissza nem térítendő (VNT) támogatások formájában. Ehhez a forrástömeghez adódnak még hozzá a többi operatív program (KEHOP, IKOP,²³ TOP²⁴) gazdaságfejlesztést megalapozó (például a közlekedési, energetikai és hírközlési

²⁰ A jogszabályi lehetőségekkel élve, a maximális forrásfelhasználás érdekében, az intézményrendszer a rendelkezésre álló fejlesztési források 110%-ára hirdette meg a támogatásokat. Ezzel azt kívánta elérni, hogy az Európai Bizottság által nem fogadott számlák pótlására – a forrásvesztés elkerülése érdekében – a rendszer rendelkezzen további megvalósult fejlesztések számláival. A 100% fölötti forrásfelhasználást a költségvetés fedezi.

²¹ Gazdaságfejlesztési és Innovációs Operatív Program.

²² Visszatérítendő támogatási forrást jelent a hitel, a kombinált hitel (VT+VNT egy konstrukción belül), valamint a garancianyújtás.

²³ Integrált Közlekedésfejlesztési Operatív Program.

²⁴ Terület- és Településfejlesztési Operatív Program.

infrastruktúra-fejlesztések), illetve támogató (például az energiahatékonyságot növelő) támogatási konstrukcióinak forrásai.

Ugyanakkor nem kellett teljesen lemondani a további forrásbővítés lehetőségeiről, csak a célokat és a nagyságrendeket szükséges a realitásokhoz igazítani. Mivel voltak olyan honvédelmi szervezetek, amelyek támogatási kérelmeit az illetékes irányító hatóságok – forráshiányra hivatkozva – várólistára tették, így a fenti forrásokból ismételtelen feltöltött felhívások lehetőséget biztosíthattak a projektek megvalósítására.

További lehetőséget biztosított a már lezárult, de jelentősen túlhívtott felhívások forrásokkal való feltöltést követő újranyitása, melyekre ez esetben újra lehetett támogatási kérelmeket benyújtani. Mivel a HM tárca – különösen az energiahatékonysági célú fejlesztések terén – rendelkezett további előkészített tervekkel EU-s források felhasználására, így mielőtt az ezekre a célokra irányuló konstrukciók forrásait újjólag feltöltötték, úgy lehetőség nyílt – reálisan standard eljárásrendű – források megpályázására.

Végezetül az újonnan adódó lehetőségek kihasználása, illetve az igénybe vehető támogatási források felhasználása érdekében folyamatos volt az EU Fejlesztési Tervben lévő projektötletek felülvizsgálata egy feszített ütemezésű, tárcaszintű projektgenerálási folyamat keretén belül.

KÖRNYEZETBIZTONSÁG A NEMZETI ÉS A NEMZETKÖZI BIZTONSÁG SZEMSZÖGÉBŐL

A környezeti biztonság mint fogalom és mint a tágran értelmezett biztonság integráns része a hidegháború végén jelent meg a nemzeti és a nemzetközi biztonságpolitikai gondolkodás műhelyeiben. A környezet és a biztonság összekapcsolása – más megközelítésben a környezet biztonságosítása – tekinthető az egyik legjelentősebb lépésnek a nem katonai biztonsági kérdések biztonságosítására. Mivel a hidegháború legforróbb időszakaiban még elképzelhetetlennek tűnt, hogy a biztonságban lehetnek nem katonai dimenziói is, ezért jelentős kihívásnak bizonyult a biztonságpolitika látókörének a kitágítása.

Roland Dannreuther a *Nemzetközi biztonság*²⁵ című könyvében külön fejezetet szentel annak alátámasztására, hogy a környezetbiztonság fogalmának alkalmazása azért szükséges és hasznos, mert rámutat a környezet és az ember közötti kapcsolat lényeges és törekeny voltára. Kiemeli, hogy a környezeti biztonsági kihívások más természetűek, mint a hagyományos biztonsági fenyegetések, ugyanakkor – mivel a kérdés napjainkban egyre átpolitikáltabb – kiválthatja a biztonsági fenyegetésekre adható hagyományos választ („környezeti szűkösség – erőszakos konfliktus” elmélete), vagyis a hadseregek alkalmazását. Lényegesnek tartja annak kiemelését, hogy különbséget kell tenni a környezeti biztonság kezelése során a helyi, a regionális és a globális problémák között. Nyomatékosítja – és a vízbiztonság, valamint az olajbiztonság példáján keresztül szemléletesen be is mutatja –, hogy az erőforrások megszerzéséért, illetve az ellátás folyamatosságának biztosításáért versengő felek – társadalmi csoportok, versengő elitek és maguk a nemzetállamok – az erőszak alkalmazásától sem riadnak vissza. Ugyanakkor arra is rámutat, hogy a regionális, de még inkább a globális környezeti problémák megoldására inkább a nemzetközi szervezetek útján megvalósuló kooperáció, mint a nyílt konfrontáció a jellemző.

²⁵ Roland Dannreuther: *Nemzetközi biztonság*. Antall József Tudásközpont, Budapest, 2016.

2020. április 21-én hatályba lépett Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiája – *Biztonságos Magyarország egy változókéony világban* –, mely a 2012-ben készült és már jelentősen túlhaladott Nemzeti Biztonsági Stratégiát (NBS) váltja fel. A dokumentum a bevezetőben kiemeli, hogy „Magyarország 2012-es nemzeti biztonsági stratégiájának kiadása óta a globális biztonsági környezet alapvető változásokon ment keresztül. Ezek a folyamatok különösen felértékelik a biztonsághoz kapcsolódó gondolkodás és az új kihívásokra adott válaszok azonosításának szükségességét”.²⁶ Rámutat, hogy „[a] biztonságunkat befolyásoló folyamatok egyik leginkább meghatározó jellemzője, hogy kialakulásuk, fejlődésük és hatásuk nehezen jelezhető előre, és ez növekvő bizonytalanságot eredményez”.²⁷ Az NBS az adottságok között kiemelt hangsúlyt fektet a mezőgazdaságra mint az élelmiszertermelés alapjára, valamint az ivóvízkészletre, és rámutat az ország földrajzi elhelyezkedése, illetve a szomszédos országokban jelentkező környezeti ártalmak közötti összefüggésre.

Az ország biztonsági környezetének tárgyalása során a dokumentum kihangsúlyozza, hogy a „[...] hatalmi vetélkedés mindinkább kiterjed a globális közjavarokra is: fokozódó küzdelem folyik a nemzetközi vizek és az ott található erőforrások [...] ellenőrzéséért”.²⁸ Majd rávilágít, hogy a „[...] létfenntartáshoz szükséges legfontosabb javak szűkössége már rövid- és középtávon is jelentős államközi vagy államokon belüli konfliktusokat eredményezhet. A természeti erőforrások iránti növekvő igény a verseny kieleződésével, valamint súlyos környezeti károkkal, az erőforrások fokozódó kimerülésével és hozzáférhetőségének romlásával jár, ami további feszültségekhez vezethet. A fejlődés fenntartása, ezáltal a társadalmak stabilitásának a biztosítása, az elérhető eredmények mellett egyre nagyobb nehézséget okoz”.²⁹ A fentiek alapján megállapítható, hogy a hatályos NBS kiemelten kezeli a biztonság ember és környezete közötti interakciójából adódó összefüggéseit, a környezeti erőforrásokat értéknek és adottságnak tekinti, ugyanakkor rámutat azok esetenként véges, így a társadalom fenntartása és fejlődése szempontjából kritikus fontosságú voltára.

Tyler H. Lippert *NATO, Climate Change and International Security*³⁰ című PhD-értekezésében egy előre tekintő elemzést ajánl a NATO számára, melyben az éghajlatváltozás valószínűsíthető biztonsági következményeire mutat rá. Megállapítja, hogy az éghajlatváltozás által kiváltott környezeti változások nagy valószínűséggel a biztonság valamennyi tényezőjét fenyegetik, aláássák az életminőséget, fokozzák a migrációt, politikai instabilitást eredményezhetnek, valamint gyengítik az államok ellenálló képességét és azokat a képességeit, melyekkel hatásosan tudnák kezelni ezeket a problémákat. Rámutat, hogy miközben még az éghajlatváltozás nem minden hatása és következménye ismert, megalapozottan lehet attól tartani, hogy a 21. században a környezetben bekövetkező kedvezőtlen változások nagy fokú instabilitáshoz vezethetnek, és ezek kezelésében kiemelt szerep hárulhat az olyan nemzetközi szervezetekre, mint a NATO. Megállapítja, hogy bár a Szövetség képességei meggyőzőek, kiemelt fontosságú, hogy fejlessze a környezetbiztonsági kockázatok hatékony kezelésére alkalmas szakpolitikáját és eszközrendszerét.

²⁶ 1163/2020. (IV. 21.) Korm. határozat Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiájáról. 1. pont. Jogtár. <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A20H1163.KOR&txtreferer=00000001.txt> (Letöltés időpontja: 2022. 02. 09.)

²⁷ Uo. 2. pont.

²⁸ Uo. 1. melléklet 48. pont.

²⁹ Uo. 61. pont.

³⁰ Tyler H. Lippert: *NATO, Climate Change and International Security*. Dissertation, Pardee RAND Graduate School, 2016. https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/rgs_dissertations/RGSD300/RGSD387/RAND_RGSD387.pdf (Letöltés időpontja: 2020. 10. 08.)

Az Európai Unió Tanácsának 2008. évi, az Európai Biztonsági Stratégia végrehajtásáról kiadott jelentése – *Report on the implementation of the European Security Strategy*³¹ (ESS) – a globális kihívások és főbb fenyegetések között említi az energiabiztonságot és az éghajlatváltozást. Előbbiről szólva kijelenti, hogy az ESS megjelenése óta eltelt évek során az energiafüggőség fokozódott. Az EU tagországai által kitermelt kőolaj és földgáz mennyisége csökkent, ami azt eredményezi, hogy 2030-ra az EU által felhasznált kőolaj és földgáz 75%-át importból szerzik be. Az import korlátozott számú országból származik, melyek közül sok néz szembe stabilitási fenyegetésekkel. Az EU ezért számos és különböző kihívással fog szembesülni az elkövetkező években, ami megköveteli a tagországok szolidaritását és felelős részvételét a problémák megoldásában.

Az éghajlatváltozással kapcsolatban a jelentés megállapítja, hogy a klímaváltozás egy „fenyegetéstöbbszöröző” jelenség. A természeti katasztrófák, a környezet pusztulása, az erőforrásokért folyó verseny növeli a konfliktusok kialakulásának esélyét, különösen olyan helyzetekben, amikor a szegénység és a népességnövekedés humanitárius, egészségügyi, politikai és biztonsági következményekkel is jár, beleértve a növekvő elvándorlást. Az éghajlatváltozás vitákat generál az ez idáig nem megközelíthető kereskedelmi útvonalak és tengeri területek, valamint a nem kitermelhető erőforrások esetében is.

A világ legrégebben alapított nemzetközi békeszövetsége, a Nemzetközi Békeiroda (International Peace Bureau, IPB) 2002-ben készült, *The Military's Impact on the Environment: A Neglected Aspect of the Sustainable Development Debate*³² című³³ tájékoztatója kijelenti, hogy a katonai tevékenységek által a környezetnek okozott stressz ez idáig nem kapott elég hangsúlyt. A fenntartható fejlődésről folyó nemzetközi eszmecsere kiváló alkalmat jelentenek a katonai dimenzió megjelenítésére. Megállapítja, hogy miközben a katonai tevékenységek számos területen váltanak ki egyensúlytalanságot (környezeti stressz) a fizikai környezetből, a környezet általános lepusztításához való hozzájárulásuk nem kap elég figyelmet. Ennek egyrészt az az oka, hogy az államok kettős megítélést alkalmaznak: nem áll szándékukban a haderőt átláthatóvá és elszámoltathatóvá tenni azokban a kérdésekben, amely területeken az állam más szervezetei és a civil társadalom ellenőrzése megvalósul.

Összegzésképpen megállapítható, hogy az államok, a nemzetközi szervezetek és a nem kormányzati szervezetek biztonsági tárgyú gondolkodását és cselekvését egyre inkább áthatja a környezetbiztonság – mint a biztonság egy új és egyre jelentősebb dimenziójához kapcsolódó átfogó megközelítés – alkalmazása. Az ember és környezete viszonyát vizsgáló környezetbiztonság a biztonság egyre több dimenzióját köti össze, többszörözi egymásra gyakorolt hatásukat, ezzel olyan, sok esetben kiszámíthatatlan, emberi léptékkal első látásra nem kezelhető folyamatokat indít el, de legalábbis befolyásol, amelyeknek eredője alapvető és globális hatású civilizációs kihívásokban ölthet testet. A környezetbiztonsági tárgyú biztonságpolitikai gondolkodásban egyre inkább megjelenik a haderő, egyrészt mint a környezetbiztonsággal összefüggő konfliktushelyzetek potenciális megoldója, másrészt mint egyes környezetbiztonsági problémák közvetlen előidézője.

³¹ Report on the implementation of the European Security Strategy. DGF Communication/Publications, Brussels, 2009. <https://www.consilium.europa.eu/media/30823/qc7809568enc.pdf> (Letöltés időpontja: 2020. 10. 08.)

³² The Military's Impact on the Environment: A Neglected Aspect of the Sustainable Development Debate. International Peace Bureau, Geneva, 08. 2002. <http://www.ipb.org/wp-content/uploads/2017/03/briefing-paper.pdf> (Letöltés időpontja: 2020. 10. 08.)

³³ A haderő hatása a környezetre: a fenntartható fejlődésről folyó vita egy elhanyagolt vonatkozása.

A KÖRNYEZETBIZTONSÁG FOGALMÁNAK EVOLÚCIÓJA

Fogalmi szinten kell tisztáznunk a biztonság fogalmának sajátos evolúcióját – különös tekintettel a hidegháború vége óta eltelt három évtized eseményeire – ahhoz, hogy a környezetbiztonság mint a szélesebb értelemben vett biztonság egy elemének jelentőségét és a biztonság elemei közt való megjelenésének időszakát és okait megérthessük.

Dr. Halász László és dr. Földi László *Környezetbiztonság* című egyetemi jegyzete³⁴ világosan követhető íven vezeti le azt a tartalmi és fogalmi letisztulást, amely során a biztonság általános fogalmától – vagyis a veszély hiánya, vagy annak tudata, hogy birtokában vagyunk azoknak a szükséges képességeknek, melyekkel a veszély ellen hatásosan tudunk védekezni – a biztonságot veszélyeztető tényezőkön és a biztonság elemeinek tételes felsorolásán keresztül eljutunk addig az igényig, ahol az emberi közösségek, valamint a természetes és a mesterséges környezet egymásra gyakorolt hatásainak elemzése, az ok-okozati összefüggések fokozatos megértése, valamint a lehetséges következmények felismerése szükségessé teszik a környezetbiztonság fogalmának megalkotását.³⁵

Az alkotók nagy körültekintéssel járnak el a letisztult fogalom meghatározása és bevezetése során, hiszen különös hangsúlyt fektetnek mind a környezeti tartalom (környezetvédelem és természetvédelem; a környezet elemeinek csoportosítása), mind annak a folyamatnak a bemutatására,³⁶ amely során a nemzetközi közösség szakmai és politikai szereplői eljutottak annak felismeréséig, hogy a környezetet az onnan érkező hatások révén az emberi közösségek biztonságának egy markáns eleme.

A Nemzetközi Békeiroda már említett tájékoztatója tematikusan mutatja be a katonai tevékenység környezetre gyakorolt hatásait. Ezek közül foglalkozik a békeidőszaki levegő-, talaj- és vízszennyezéssel, a fegyveres konfliktusok azonnali és tartósan fennmaradó hatásaival. Bemutatja az aknamentesítés elmaradásának hatásait egyes afrikai és ázsiai mezőgazdasági termőterületekre, valamint a fel nem robbant katonai harcanyagok és a vegyi harcanyagok mentesítésének elmaradása okozta veszélyeket. Kitér az Arab-öböl menti égő olajkutakra, a tömegpusztító fegyverek alkalmazásának azonnali és maradandó hatásaira, a világűr militarizálására, a katonai létesítmények (laktanyák, repülőterek, gyakorlós és lőterek) hatására a környezetre és a környező településeken lakó emberi közösségek életminőségére.³⁷

A környezet, a biztonság és az emberi társadalom fejlődésének sajátos összefüggésére mutat rá a fenntartható fejlődés alapelve,³⁸ amely – a fejlődés lehetőségét fenntartva – tartalmában a szélesebb értelemben vett környezetbiztonságot jelenti.

³⁴ Dr. Halász László – Dr. Földi László: *Környezetbiztonság*. Nemzeti Közszerződési Egyetem Hadtudományi és Honvédtisztviselői Kar, Budapest, 2014. <https://docplayer.hu/107121904-Dr-halasz-laszlo-dr-foldi-laszlo-kornyeztbiztonsag-arop-tudasalapu-kozszerzoldati-elomenetel.html> (Letöltés időpontja: 2022. 02. 09.)

³⁵ Uo. 16. Környezetbiztonság: „a környezeti elemek védeltségű állapotának mértékét fejezi ki az emberi tevékenységek, az ember által működtetett műszaki, technológiai folyamatokkal, rendszerekkel szemben, ugyanakkor azt az állapotot jelképezi, amikor a természet, a környezet sem közvetlenül, sem pedig az emberi tevékenységeken keresztül nem veszélyeztetni sem az embert, sem pedig annak természetes és mesterséges környezetét”.

³⁶ Uo. 17–20.

³⁷ *The Military's Impact on the Environment*: i. m. 3–7.

³⁸ Halász–Földi: i. m. 16. „A fenntartható fejlődés alapelve olyan fejlődést jelent, amelynek során a jelen szükségleteinek kielégítése nem veszélyeztetni a jövő szükségleteinek kielégítését.”

Seres György *Fenntartható fejlődés – fenntartható nemzetvédelem*³⁹ című tanulmányában sajátos módon világít rá a környezet és a biztonság, valamint a nemzetvédelem összefüggéseire. Az embert középpontba állítva vizsgálja a társadalmi környezet, a gazdasági környezet és a természeti környezet egymásra és az egyénre gyakorolt kölcsönhatásait a veszélyeztetés-támogatás viszonyrendszerében. A szerző a tanulmány címét adó összefüggés rendszerelméleti szempontú elemzését követően kísérletet tett egy munkadefiníció megalkotására, amikor kimondta: (a fenntartható nemzetvédelem nem más, mint) „*A veszélyeztetettség arányos nemzetvédelmi rendszer létrehozása a veszélyeztetettség növelésének kiprovokálása, illetve a gazdasági, a társadalmi és a természeti környezet károsítása, valamint fenntartható fejlődésének akadályozása nélkül.*”⁴⁰

A környezetbiztonság szűkebb értelmezését a környezeti források szűkössége jelenti,⁴¹ ami pontosan a fejlődés fenntarthatóságának veszélyeztetése miatt konfliktusok kialakulásához vezethet. A környezeti források szűkössége, a korlátozottan rendelkezésre álló vagy az adott technológiai fejlettség mellett nem, vagy csak gazdaságtalanul kitermelhető erőforrások kiaknázása érdekében kifejtett és általában környezetkárosító emberi tevékenység természeténél fogva nem veszi figyelembe az államhatárokat, így a bekövetkező kár államközi konfliktusok oka lehet. A források szűkössége a konfliktusok rendezésének még az utóbbi évszázadban is hagyományos és elfogadott eszközeinek tekintett hadseregek – melyek fokozottan energia- és technológiaérzékeny rendszerek – hatékony és hatásos működésére is korlátozóan hat.

Fodor Péter *A NATO és energiabiztonság*⁴² című tanulmányában a társadalmak egésze, de a hadseregek folyamatos működése szempontjából kiemelten kritikus biztonsági aspektus, az energiabiztonság kérdését dolgozza fel a Szövetség mint politikai-katonai szervezet szemszögéből, különös tekintettel azokra a feladatokra, amelyeket a haderők láthatnak el az energiabiztonság fenntartása érdekében. Fodor rámutat arra, hogy az energia rendelkezésre állása valamennyi társadalmi alrendszer elvárt módon történő működése szempontjából kritikus tényező, így az ellátás folyamatosságának akár időleges megszakadása is negatív hatást gyakorol a társadalom egy szegmensére, de akár egésze működésére, vagyis a biztonságára. A probléma megfogalmazása ugyanakkor mit sem ér a megoldási lehetőségek felkutatása nélkül. A tanulmány az energiabiztonság és a haderő kapcsolatának tárgyalása során részletesen áttekinti az ellátásbiztonság kérdését.

Az előbbieket alapján levonható az a következtetés, hogy a társadalmi érettség a fokozott felelősségvállalás egy magas fokát jelenti, ha az egyes ember, de főleg kisebb-nagyobb közösségei a környezet és az emberi tevékenység egymásra gyakorolt hatását észlelve tervezetten és szervezeten tesznek a kedvezőtlen folyamatok megállításáért, az okozott károk felszámolásáért. Ezeknek a közösségeknek cselekvő és szervezett része a haderő, amely működési sajátosságaiból adódóan okozója, de egyben elszenvedője is a káros környezeti hatásoknak. Ugyanakkor olyan különleges képességekkel rendelkezik, amelyekkel közvetlenül vehet részt egyrészt a negatív hatások, másrészt a biztonsági egyensúlytalanság felszámolásában. A haderők mint a szűken értelmezett biztonság hagyományos letéteményesei így közvetlenül érintetté válhatnak a biztonság egy viszonylag új elemének, a környezetbiztonságnak a megteremtésében, illetve a fenntartására való céltudatos törekvésben.

³⁹ Seres György: *Fenntartható fejlődés – fenntartható nemzetvédelem*. Hadmérnök, 2010/4., 322–339. http://www.hadmernok.hu/2010_4_seres.pdf (Letöltés időpontja: 2020. 07. 24.)

⁴⁰ Uo. 326.

⁴¹ Halász-Földi: i. m. 28.

⁴² Fodor Péter: *A NATO és energiabiztonság*. Hadmérnök, 2009/3., 68–179. http://www.hadmernok.hu/2009_3_fodor.pdf (Letöltés időpontja: 2020. 07. 24.)

A HM TÁRCA 2014–2020-AS IDŐSZAKI KÖRNYEZETI ÉS ENERGIAHATÉKONYSÁGI CÉLÚ KEHOP-FEJLESZTÉSEINEK KÖRNYEZETBIZTONSÁGI SZEMPONTÚ ELEMZÉSE

Az intelligens, fenntartható és befogadó növekedésre vonatkozó, 2020-ig hatályos európai uniós stratégiát Magyarország a 2014. szeptember 11-én, az Európai Bizottság (EUB) által elfogadott Partnerségi Megállapodásban⁴³ (PM) rögzítettek szerint támogatja, illetve valósítja meg nemzeti vállalásai, célkitűzései útján.

A PM a 2014. január 1. és 2020. december 31. közötti időszakra szóló fejlesztések tervezési alapdokumentuma, az EUB és Magyarország kormánya közötti keretmegállapodás, amely bemutatja, hogy az ország milyen gazdasági és társadalmi célokat kíván elérni. E dokumentum határozza meg azt is, hogy milyen eljárási és intézményi keretekben kívánja a kormány biztosítani, hogy a megnyíló források valóban a 2014–2020-as időszak átfogó nemzeti céljait, a fenntartható, magas hozzáadott értékű termelésre és a foglalkoztatás bővítésére épülő gazdasági növekedés elérését szolgálják.

A PM elfogadásával a tervezés, valamint az informális és a formális tárgyalások mintegy kétéves időszaka zárult le, és hivatalosan is kezdetét vette a 2014–2020-as fejlesztési időszak. A PM tervezése során a legfontosabb kihívás az volt, hogy minél több új, Magyarország valódi érdekeit szolgáló hazai fejlesztési szándékot lehessen érvényesíteni az erősen szabályozott uniós tervezési keretek között.

A nemzeti célok megvalósítását támogatta a PM tervezése során követett módszertani újítás, a forrásvezérelt tervezési megközelítés. A legfontosabb tervezési területekre előre meghatározott forráskereteket kellett releváns tartalmakkal megtölteni. A forráskeretek kijelölése szakpolitikai és fejlesztéspolitikai megfontolások alapján, az irányadó uniós jogszabályok figyelembevételével történt.

Forrásvezérelt tervezésre ösztönöztek az uniós tervezési keretek is, hiszen uniós szinten eleve kijelöltek 11 úgynevezett tematikus célkitűzést (3. táblázat). E célok elérését a tagállami keretből megvalósuló, a partnerségi megállapodásokban előirányzott fejlesztéseknek kellett támogatniuk.⁴⁴

3. táblázat *Az EU által támogatott tematikus fejlesztési célkitűzések a 2014–2020-as fejlesztési időszakban (Szerkesztette a szerző)*⁴⁵

Az Európai Unió által a Partnerségi Megállapodásban támogatott tematikus célkitűzések a 2014–2020-as fejlesztési időszakban	
1.	A kutatás, a technológiai fejlesztés és az innováció erősítése
2.	Az információs és kommunikációs technológiákhoz való hozzáférés, azok használatának és minőségének javítása
3.	A kis- és középvállalkozások, a mezőgazdasági (az EMVA ⁴⁶ keretében), a halászati és akvakultúra-ágazat (az ETHA ⁴⁷ keretében) versenyképességének javítása

⁴³ Magyarország Partnerségi Megállapodása a 2014–2020-as fejlesztési időszakra. Palyazat.gov.hu. <https://www.palyazat.gov.hu/download.php?objectId=52032> (Letöltés időpontja: 2021. 03. 30.)

⁴⁴ Szilágyi Tibor: Az EU 2014–2020 programozási időszak támogatási rendszere: HM célkitűzések, lehetőségek és a realitás – közérthetően. Honvédelmi Minisztérium Védelemgazdasági Hivatal, Költségvetés Pénzügy Számvitel, 2015/1., 35–44.

⁴⁵ Szilágyi (2015): i. m. 37.

⁴⁶ Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap.

⁴⁷ Európai Tengerügyi és Halászati Alap.

Az Európai Unió által a Partnerségi Megállapodásban támogatott tematikus célkitűzések a 2014–2020-as fejlesztési időszakban	
4.	Az alacsony szén-dioxid-kibocsátású gazdaság felé történő elmozdulás támogatása minden ágazatban
5.	Az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodás, a kockázatmegelőzés és -kezelés előmozdítása
6.	A környezetvédelem és az erőforrás-felhasználás hatékonyságának előmozdítása
7.	A fenntartható közlekedés előmozdítása és a szűk keresztmetszetek megszüntetése a főbb hálózati infrastruktúrákban
8.	A fenntartható és minőségi foglalkoztatás, valamint a munkavállalói mobilitás támogatása
9.	A társadalmi együttműködés erősítése és a szegénység, valamint a hátrányos megkülönböztetés elleni küzdelem
10.	Az oktatásba és a képzésbe, többek között a szakképzésbe történő beruházás a készségek fejlesztése és az egész életen át tartó tanulás érdekében
11.	A hatóságok és az érdekelt felek intézményi kapacitásának javítása és a hatékony közigazgatáshoz történő hozzájárulása

A PM fő célja a fenntartható, magas hozzáadott értékű termelésen és a foglalkoztatás bővülésén alapuló gazdasági növekedés előmozdítása. Ennek érdekében a nem közvetlenül a gazdaság bővítését támogató operatív programokat is úgy kellett megtervezni, hogy azok – még ha közvetve is, de – járuljanak hozzá a növekedés bővüléséhez.

A fenntartható fejlődés egymással szoros kölcsönhatásban és kölcsönös függésben lévő dimenzióiként a gazdasági, a társadalmi és a környezeti dimenziót azonosította az ENSZ 2000. évi Millenniumi nyilatkozatához⁴⁸ az ENSZ Közgyűlése által 2005-ben kiadott határozat.

A KEHOP beavatkozásai elsősorban és közvetlenül a fenntarthatóság környezeti dimenziójának erősítését szolgálják, ugyanakkor közvetve hozzájárulnak a gazdasági növekedés előmozdításához is. Ugyanakkor a PM-ben azonosított nemzeti prioritások közül a KEHOP elsősorban és közvetlenül az energia- és erőforrás-hatékonyság javításához járul hozzá.⁴⁹

A KEHOP fejlesztési céljai ún. prioritási tengelyek mentén valósulnak meg, amelyek a PM tematikus releváns célkitűzéseiben megfogalmazottakat tűzik ki fejlesztési célul (4. táblázat).

⁴⁸ A/RES/55/2 United Nations Millennium Declaration. UN General Assembly, 18. 09. 2000. https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/generalassembly/docs/globalcompact/A_RES_55_2.pdf (Letöltés időpontja: 2021. 03. 30.)

⁴⁹ Környezeti és Energiahatékonysági Operatív Program v6.1. Palyazat.gov.hu, 9. <https://www.palyazat.gov.hu/download.php?objectId=1090605> (Letöltés időpontja: 2021. 03. 30.)

4. táblázat A KEHOP prioritási tengelyei által megvalósítani tervezett egyedi célkitűzések a 3. táblázatban megadott tematikus célkitűzések sorszámaival (Szerkesztette a szerző)

Prioritási tengely	Tematikus célkitűzés/egyedi célkitűzés
1.	05. Alkalmazkodás az éghajlatváltozáshoz, a kockázatmegelőzés és -kezelés előmozdítása: <ul style="list-style-type: none"> • alkalmazkodás a klímaváltozáshoz, valamint a természeti katasztrófák megelőzését szolgáló adat- és tudásbázis megteremtése • a vízkészletekkel történő fenntartható gazdálkodás feltételeinek javítása • az árvizek kártételei elleni védekezés feltételeinek javítása • magasabb minőségű katasztrófavédelem a lakosság személy- és vagyonbiztonságának növelése érdekében
2.	06. A környezetvédelem és az erőforrás-felhasználás hatékonyságának előmozdítása: <ul style="list-style-type: none"> • az ivóvízminőség javítása uniós és hazai határértékek teljesítése céljából • a szennyvizek okozta környezetterhelések csökkentése, megelőzése a 2000 LE⁵⁰ feletti szennyvízterheléssel jellemezhető agglomerációkban
3.	06. A környezetvédelem és az erőforrás-felhasználás hatékonyságának előmozdítása: <ul style="list-style-type: none"> • az elkülönített hulladékgyűjtés fejlesztése • a települési hulladékkezelő létesítmények hálózatának rendszerszerű fejlesztése • a szennyezett területek kármentesítése
4.	06. A környezetvédelem és az erőforrás-felhasználás hatékonyságának előmozdítása: <ul style="list-style-type: none"> • a zöld infrastruktúra fejlesztése, illetve a leromlott ökoszisztémák helyreállítása a védett, illetve közösségi jelentőségű természeti értékek és területek természetvédelmi helyzetének és állapotának javítása érdekében
5.	04. Az alacsony szén-dioxid-kibocsátású gazdaság felé történő elmozdulás támogatása minden ágazatban: <ul style="list-style-type: none"> • a megújuló energiaforrások felhasználásának növelése • az energiahatékonyság és a megújuló energiaforrások alkalmazásának növelése

A Partnerségi Megállapodásban lefektetett átfogó gazdasági és társadalmi célok, az EU által támogatott tematikus célok, de különösen az ezek közül a KEHOP számára relevánsak szerint megfogalmazott egyedi célok alapján megelölegezhető lenne, hogy miközben a HM által a KEHOP-források felhasználásával eddig elért, illetve a még folyamatban lévő fejlesztési célok, valamint az ezek „platformját” jelentő fejlesztési projektek teljesítik a vonatkozó EU-s és nemzeti fejlesztési célokban foglaltakat, ezzel egyidejűleg eleget tesznek a környezetbiztonság mind szűkebb – vagyis környezeti elemek védeltsége az emberi tevékenységekkel szemben, illetve a természet és a környezet sem közvetlenül, sem közvetve nem veszélyeztetni sem az embert sem annak környezetét –, mind tágabb (vagyis fenntartható fejlődés) értelmzése szerinti ismérveknek.

⁵⁰ Lakosegyenérték (LE) – fogalma azon alapszik, hogy 1 lakos napi szennyvízterhelése átlagosan mennyi szerves anyagot, illetve növényi tápanyagot tartalmaz. Karches Tamás – Papp Tamás: Egyedi szennyvíztisztító kisberendezés alkalmazhatóságának bemutatása. Műszaki Katonai Közlöny, 2016/1., 159. https://mkk.uni-nke.hu/document/mkk-uni-nke-hu/2018_4_11_Karches_Papp_MKK%20cikk_jav.pdf (Letöltés időpontja: 2022. 02. 11.)

A reprezentatív mintavétel módszerével élve részletesen megvizsgáljuk a HM tárca KEHOP-források felhasználásával megvalósuló fejlesztési projektjei közül az alábbi katasztrófavédelmi jellegű projekteket, hogy bizonyosságot nyerhessünk a HM tárca KEHOP-fejlesztéseinek mindkét (európai uniós és környezetbiztonsági) céloknak való tényleges és egyidejű megfeleléséről:

- KEHOP-1.6.0-15-2016-00003: Az MH katasztrófavédelemmel összefüggő beavatkozási képességének fejlesztése;
- KEHOP-1.6.0-15-2018-000027: Az MH katasztrófavédelemmel összefüggő beavatkozási képességének fejlesztése, II. ütem.

A két projekt kiválasztását indokolja:

- mindkettő a KEHOP 1. prioritás 05/4. egyedi célkitűzését valósítja meg (lásd 4. táblázat), mely egyidejűleg EU 2014–2020-as időszaki nemzeti/EU-s fejlesztési cél és átfogó környezetbiztonsági ismérv;
- megegyeznek az előbbi egyedi célkitűzés elérését és a környezetbiztonsági ismérv teljesülését lehetővé tevő fejlesztési céljaik: a katasztrófavédelemmel összefüggő MH beavatkozási képességek fejlesztése;
- mindkettő eszközbeszerzések és -felújítások útján valósítja meg fejlesztési céljait;
- mivel részben az MH-ban már rendszeresített, illetve rendszeresítendő eszközök felújítása vagy beszerzése útján valósulnak meg a projektek, így közvetve támogatják az MH alaprendeltetésű feladatai ellátásához szükséges képességek technikai eszközök modernizációja révén történő elérését is.

A fejlesztéseket megalapozó feladatrendszer:

Az MH egyik kiemelkedő, alaprendeltetése körébe tartozó, törvényi szinten (2011. évi CXIII. törvény⁵¹ [Hvt.] és a 2011. évi CXXVIII. törvény⁵² [Kvt.]) szabályozott feladata, hogy közreműködjön a katasztrófák elleni védekezésben. Fontos elvárás az MH-val szemben, hogy speciális eszközeivel, felkészült személyi állományával legyen képes saját beavatkozóerőit ellátva és működtetve közreműködni a katasztrófavédelmi feladatok ellátásában.

A fejlesztéseket kiváltó környezeti folyamat:

Az átfogó éghajlatváltozás regionálisan/helyben jelentkező negatív hatásainak eredményeképpen a természeti eredetű katasztrófák közül a Magyarország nagy folyóin levonuló árvizek egyre nagyobb gyakorisággal visszatérő, nagy összefogást igénylő, a védekezési feladatok összetett és kiterjedt rendszerével együtt járó, és ehhez mért képességeket megkövetelő események.

A feladatrendszer teljesítésének módja:

A hivatásos katasztrófavédelmi szervek beavatkozókapacitásait egyre gyakrabban meghaladó, konkrét honvédségi közreműködést igénylő környezeti/természeti események az MH beavatkozóképeségének fejlesztését igénylik.

⁵¹ 2011. évi CXIII. törvény a honvédelemről és a Magyar Honvédségről, valamint a különleges jogrendben bevezethető intézkedésekről. Jogtár. <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1100113.tv> (Letöltés időpontja: 2022. 02. 11.)

⁵² 2011. évi CXXVIII. törvény a katasztrófavédelemről és a hozzá kapcsolódó egyes törvények módosításáról. Jogtár. <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1100128.tv> (Letöltés időpontja: 2022. 02. 11.)

Az MH katasztrófavédelmi beavatkozóképességeinek a védekezésben érintett szervezetekkel összehangolt fejlesztése egyfelől támogatja a PM 5. tematikus célkitűzésében és így a KEHOP-ban meghatározott egyedi célok elérését, ugyanakkor hozzájárul a lakosság személy- és vagyonbiztonságának növelése érdekében kialakítandó magasabb minőségű katasztrófavédelmi tevékenységhez, ami egyúttal környezetbiztonsági ismérv is – vagyis a természet és a környezet sem közvetlenül, sem közvetve nem veszélyezteti sem az embert, sem annak környezetét.

Mindezek alapján megállapítható, hogy a fenti célokat elérő és a kritériumokat teljesítő KEHOP fejlesztési projektek egyidejűleg valósítják meg mind a vonatkozó 2014–2020-as időszaki EU-s és nemzeti fejlesztési célkitűzéseket, mind a környezetbiztonsági szempontokat.⁵³

Hangsúlyozni szükséges, hogy az esetenként szigetszerűen megvalósuló fejlesztések hozzájárulnak ugyan az adott közösség – jelen esetben az MH – egyes, a fenntarthatóság és a környezettudatosság irányába mutató mérőszámainak javulásához, a rendszerszintű fejlődéshez azonban korántsem elégségesek.

KÖVETKEZTETÉS, JAVASLATOK

1. Az MH katasztrófavédelmi beavatkozóképességének fejlesztésével megvalósulnak a vonatkozó EU-s és nemzeti fejlesztési célok.
2. A fejlesztés szükségszerűségét egy természeti/környezeti folyamat indokolja, mivel az átfogó klímaváltozás következtében megszorodott szélsőséges időjárási jelenségek eredményeképpen egyre többször következik be kiterjedt árvízi jelenség.
3. A beavatkozóképesség fejlesztése tevélegesen hozzájárul ahhoz, hogy a lakosság és értékei védelme javuljon az embert és környezetét a természeti környezet irányából érő káros hatásokkal szemben.
4. Ugyanakkor megállapítható, hogy az extrém árvizek bekövetkeztéhez tevélegesen hozzájárul az emberi beavatkozás is (lásd folyamatszabályozások, árterek művelésbe vétele, az oda irányuló emberi betelepítés); illetve az árvizek bekövetkeztét megelőzni, valamint a bekövetkezett károk következményeit mérsékelni kívánó emberi tevékenységek is károsítják a természetes környezetet (természetes vizek szennyezése, talajdegradáció, levegőszennyezés), bár ez utóbbi esetben az arányok nem összevethetők.
5. A fejlesztések továbbviteléhez szükséges erőforrások rendelkezésre állásán túlmenően szükség van:
  - a vonatkozó jogszabályi feltételeknek való rendszerszintű megfelelésre;
  - a működés rendszerszintű átvilágítására és szükség szerinti átalakítására (pl. energiahatékony eljárások bevezetése az infrastruktúra, valamint a gép- és harcjárművek működtetése során); szén-dioxid-kibocsátás csökkentése, „karbonlábnyom-csökkentési menetrend” bevezetése, hulladékgazdálkodás);
  - az adott közösség tagjaiban az ez irányú igények kialakulásához és érvényesítéséhez szükséges tudás és információ átadására, illetve biztosítására.

⁵³ Az energiahatékonysági, az ivóvízminőség-javítási és a környezeti kármentesítés célú HM-es KEHOP-projektek esetében a fenti módszertan alapján levezethető a környezetbiztonsági és az EU-s/nemzeti fejlesztési célok egyidejű teljesülése. Igazolható ugyanakkor a fejlesztések eredményeképpen az egyensúlytalanság (stressz) bekövetkezése is. Ezek a fejlesztések csak többszörös áttétellel járulnak hozzá az MH alaprendeltetéséhez szükséges képességeihez (a humán-, illetve egészségügyi biztonság terén), de ennek levezetése nem e tanulmány feladata.

BEFEJEZÉS

A természeti/környezeti folyamatok káros hatásainak elhárítása érdekében végzett emberi tevékenységek és akár az ilyen tevékenységek/fejlesztések okozta közvetett vagy akár közvetlen beavatkozások környezetre káros hatásai/következményei a legnagyobb odafigyelés, a legmodernebb technológiák, eljárások és eszközök alkalmazása, illetve a legjobb szándék ellenére is egyensúlytalansághoz vezetnek – hiszen beavatkozás történik a természeti folyamatokba.

A feladat tehát továbbra is az, hogy ezeknek az egyensúlytalanságoknak a megszüntetése/mérséklése érdekében olyan eljárásokat vezessünk be, amelyek egy időben teszik lehetővé az emberi közösségek természet okozta zavaroktól egyre mentesebb fejlődését, miközben minimalizálják a természeti folyamatokba történő káros emberi beavatkozások mértékét és gyakoriságát.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- A/RES/55/2 United Nations Millennium Declaration. UN General Assembly, 18. 09. 2000. https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/generalassembly/docs/globalcompact/A_RES_55_2.pdf
- Dannreuther, Roland: *Nemzetközi biztonság*. Antall József Tudásközpont, Budapest, 2016.
- Fodor Péter: *A NATO és energiabiztonság*. Hadmérnök, 2009/3., 68–179. http://www.hadmernok.hu/2009_3_fodor.pdf
- Dr. Halász László – Dr. Földi László: *Környezetbiztonság*. Nemzeti Közszerológiai Egyetem Hadtudományi és Honvédtisztképző Kar, Budapest, 2014. <https://docplayer.hu/107121904-Dr-halasz-laszlo-dr-foldi-laszlo-kornyeztbiztonsag-arop-tudasalapu-kozszerologiai-elomenetel.html>
- Karches Tamás – Papp Tamás: *Egyedi szennyvíztisztító kisberendezés alkalmazhatóságának bemutatása*. Műszaki Katonai Közlöny, 2016/1., 158–163. https://mkk.uni-nke.hu/document/mkk-uni-nke-hu/2018_4_11_Karches_Papp_MKK%20cikk_jav.pdf
- Környezeti és Energiahatékonysági Operatív Program v6.1. Pályázat.gov.hu. <https://www.palyazat.gov.hu/download.php?objectId=1090605>
- Lippert, Tyler H.: *NATO, Climate Change and International Security*. Dissertation, Pardee RAND Graduate School, 2016. https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/rgs_dissertations/RGSD300/RGSD387/RAND_RGSD387.pdf
- Magyarország Partnerségi Megállapodása a 2014–2020-as fejlesztési időszakra. Pályázat.gov.hu. <https://www.palyazat.gov.hu/download.php?objectId=52032>
- Report on the implementation of the European Security Strategy. DGF Communication/Publications, Brussels, 2009. <https://www.consilium.europa.eu/media/30823/qc7809568enc.pdf>
- Seres György: *Fenntartható fejlődés – fenntartható nemzetvédelem*. Hadmérnök, 2010/4., 322–339. http://www.hadmernok.hu/2010_4_seres.pdf
- Szilágyi Tibor: *A Honvédelmi Minisztérium európai uniós forrásból megvalósuló fejlesztései: eredmények és tanulságok a 2014–2020-as fejlesztési időszakban, irányok és lehetőségek a 2021–2027-es tervezési időszak során – 2019*. In: Pohl Árpád (szerk.): *Biztonság és honvédelem*. Ludovika Egyetemi Kiadó, Budapest, 2020, 827–843.
- Szilágyi Tibor: *A Honvédelmi Minisztérium európai uniós forrásból megvalósuló fejlesztései a 2014–2020-as fejlesztési időszak első öt évében*. Honvédségi Szemle, 2019/3., 33–45. http://real.mtak.hu/125205/1/HSZ_2019_147_3_Szilagy_i_Tibor.pdf

- Szilágyi Tibor: *Az EU 2014–2020 programozási időszak támogatási rendszere: HM célkitűzések, lehetőségek és a realitás – közérthetően*. Honvédelmi Minisztérium Védelemgazdasági Hivatal, Költségvetés Pénzügy Számvitel, 2015/1., 35–44.
- The Military's Impact on the Environment: A Neglected Aspect of the Sustainable Development Debate. International Peace Bureau, Geneva, 08. 2002. <http://www.ipb.org/wp-content/uploads/2017/03/briefing-paper.pdf>

JOGI FORRÁSOK

- 1163/2020. (IV. 21.) Korm. határozat Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiájáról. Jogtár. <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A20H1163.KOR&txtreferer=00000001.txt>
- 14/2016. (V. 25.) MvM rendelet a felelős akkreditált közbeszerzési szaktanácsadói tevékenységről. Jogtár. <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A1600014.MVM&timeshift=20160625&txtreferer=00000001.txt>
- 2011. évi CXIII. törvény a honvédelemről és a Magyar Honvédségről, valamint a különleges jogrendben bevezethető intézkedésekről. Jogtár. <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1100113.tv>
- 2011. évi CXXVIII. törvény a katasztrófavédelemről és a hozzá kapcsolódó egyes törvények módosításáról. Jogtár. <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1100128.tv>
- 24/2014. (III. 31.) HM utasítás az Európai Unió 2014–2020-as programozási időszak forrásainak tárca szintű tervezésével és felhasználásával kapcsolatos feladatok végrehajtásáról. Jogtár. <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A14U0024.HM&txtreferer=00000003.txt>
- 272/2014. (XI. 5.) Korm. rendelet a 2014–2020 programozási időszakban az egyes európai uniós alapokból származó támogatások felhasználásának rendjéről. <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1400272.kor>